

(החשך עמוך 27)

בגין עצמו הציע בתקופת שיתוף הפעולה שיש לשוש המחברות ב"תנועת המרוץ" לחולק מיכצע דרמאטי דומה: לכבוש את ארמון הנציב בירושלים, להניף עליו את הדג העברי ולהכריז על הקמת ממשלה יהודית.

הוא האמין שניתן לתחוק מעמד בארמון במשך ארבעה שבועות. כדי למנוע הפצצה, הציע להחזיק במקום כמה מראשי השלטון כבני-ערובה.

בעיני בגין, היה מעשה זה מעניק למרד לגיטימיות. הדבר היה מכריח, לדעתו, את הבריטים לבטל את חוקי החירום ולהתנג באנשיהם המתרת כבמורדים. אחרי נעילת הארמון, ניתן היה להמשיך במלחמת שש ממשלה שהיתה ממשלה לתקיים במחלתה, או בגולה.

הרעיון נפסד, כמובן, עזירי ההגנה והח"י גם יחד. הוא נשאר כגדר קוריוז, אך הוא מלמד הרבה על דרך החשבתו של בגין, ועל מעשיו הצפויים כראש-ממשלה.

המישחק נפסק באמצע

תכן שבגין נאסר וביילה החזשים נוראים של היו במחנות-עבדים סובייטיים, בשל אותה תכונה דו-קיושית.

כאשר פלשו הסובייטים לוילנה, ביוני 1940, החליט ליקרמור לרדת למחתרת ועסקה ולהיעלם ממש. יחד עם אשתו, פרידה, אותה נשא לאשה בימים האחרונים לפני נפילת ורשה, שבר חדר בשכונה של פועלי-רכבת עניים, שם לא דרכה רגלו של יהודי מעולם. כאשר סבלת-הבית הבחינה בכך שהם יורדים יחדים אלא להוציא מן החדר את תמונת האם הקדושה, ושיבה פרידה: "לא, שחגן עלינו."

ליקרמור לא יצא לרחוב, אלא כדי ללכת יום-יום למושרדה-הוויונה ולשואל אם הגיעו היתרי-ציאה. בסוף מדצמבר 1940, הגיעו ההיתרים, והוא הגיע ארצה בצורה חוקית וגלויה. דרך אודסה, איסטנבול וביירות.

בגין לא האמין באפשרות שהרוסים יתנו למישהו לצאת. "הרי אתה איש חכם", אמר לליקרמור, "האם ישמעת פעם שהסובייטים יתנו למישהו לצאת?"

ליקרמור הסביר כי הסובייטים לא יוכנזו לשידוך מאות אלפי מיליטרים לסיביר, ושיירצו

בגין במחתרת (כישראל סוכר)

להוכיח דעוהם יחס ליברלי משהו. הוא יעץ לחכות, וכינתיים להתחבא. בגין לא שוכנע.

יחד עם אלדד שבר לגור בכפר סמוך, שהיה רחוק מלהיות מחתרתי, שם נצמד אליהם ליווי צמוד של אנשי הבולשת הסובייטית.

הסוף היה צפוי. באחד הימים, בעוד שתי הנשים מכינות ארוחה, שיחקו בגין ואלדד שחמט. כמה דקות אחרי שהתחילו במישחק החש, הקישו הבלשים בדלת. הם תבעו מבגין להילוות אליהם: "יש לך מה לעשות בעירייה." בגין השיב שאין לו מה לעשות בעירייה. תיקנו אותו הבלשים: "אתה טועה. יש לך מה לעשות בעירייה. בוא איתנו."

באותו רגע נזכר בגין בסיפור מימי ילדותו, על הר שוטרים הפולניים שבאו לעצור את אביו, ושאל: "יש לכם סקודתי-מעצר?" גם הפעם התבלבלו הבלשים, ואחד מהם שלח תעודה של תבולשת. על כך קיבל לאחר מכן נזיפה חמורה ממפקדו. כי תבולשת הסובייטית לא נתנה להודיע מראש על מעצר. כדי להשתמש באיום המעצר כאמצעי לשבור עציר בעת חקירתו.

בראותו את התעודה, הסכים בגין ללכת איתם. את תחילה הזמין את הבלשים לשבת, יצאצא את נעליו, התלכש בקפידה, ביקש רשות לקחת עימו תנ"ך. עזיבה הציעה להם הסעודה. בשעת היציאה מהבית עמד בגין על כך שהבלשים ייצאו לפניו, "כי פה אתם עדיין האורחים שלי."

בחוץ ביקש מאשתו הנוכה למסור לאלדד, שיישאר

בבית, כי אלדד ניצח במישחק השחמט שלא נסתיים. "מצב הכלים שלו טוב ממצב הכלים שלי". כמד זה אבירי מאד. אך, כמו שאמר אלדד בהזדמנות האחרת, "ניני לא היה נהוג כך."

מדרגות המלך דויד

בין נלקח למטה המישרת החשאית בוילנה, הושב מול קיר לבן ונצטווה להסתכל בנקודה מסוימת. כך ישב במשך 60 שעות רצופות. בכל פעם שנדרם, ניגש אליו חייל רוסי, שגם הוא התאפק בקושי מלישון. שם את ידו על כתפו ואמר בקול ידחזתי: "אסור לישון! אסור לישון!"

במרוצת הימים הבאים נחקר שוב ושוב על-ידי חוקר שאמר לו: "אני יהודי, ולי אתה יכול להגיד את האמת?" השניים ניהלו ביניהם ויכוח אגנסוסי על מהות הציונות. מדבריו של בגין מתקבל הרושם המוזר כאילו נהנה בצורה כזושה מוויכוח זה — אחר מנארי מיו הגדולים, לפני קהל של יהודי אחר.

באחד באפריל 1941, בכלא וילנה, נקראה באוזני בגין ההודעה הבאה: "הוועדה המיעצת המיוחדת שלד ה"י מיינסטריון העממי לענייני פנים (השם הרשמי של ה"י מישרת הפוליטית הכליכולה של סטאלין) הכירה כי מנחם ברוזבא בגין הוא גורם מסוכן לחברה, התחליטה לכלוא אותו במחנה-עבודה-מתקן לתקופה של שמונה שנים."

בתום שמונה שנים אלה — באחד באפריל 1949 — כבר היה בגין חבר-כנסת בישראל. אך זה היה חבוי בניכוי העתיד. הוא נשלח למחנות הנוראים של עבודת הכפייה באיזור הארקטי, וכסבור שנים כתב על כך ספר (לילות לבנים). כאשר פלשו הנאצים לברית-המרוצת שוחרר, התגייס לצבא אנדרס ונא לארץ. אשתו כבר הגיעה ארצה לפניו.

במשך שנה וחצי — ממחצית 1942 עד דצמבר 1943 — ישרת כטוראי בצבא הפולני, ולבסוף כמתרגם מפולנית לאנגלית אצל קצין-העיר הפולני בירושלים. הפולנים לא ידעו, בדרך כלל, ישפות. בתפקיד זה נזחמו לעיתים קרובות למרכז השלטון הבריטי, ששכן באגף מיוחד במלון המלך דויד.

סיפור בגין והשנה: "אני זוכר יום אחד בינואר 1943, שהיה קר מן הרגיל. באגף המימשל במלון היה שבע קומות. היו בו מדרגות פנימיות, ששימשו את הקצנים. לטוראים היו מדרגות חשופות, מחוץ לבניין.

"באותו יום חורפי שרר קור-כלבים. לא היה לי חשק לעלות ברגל לקומה השביעית במדרגות החיצוניות. נכ-נסתי פנימה, מוכן שלא העותי לעלות במעלית, אך התחלתי לעלות במדרגות הפנימיות. בא לקראתי קצין בריטי, בעל פס אדום של קצין-מטה על הכתב, רמו לי באצבע לגשת אליו, ואמר: "האינך יודע שמדרגות אלה אינן לבעלי דרגות-אחרות? הסתלק!"

"לא היתה לי ברירה. יצאתי החוצה, עליתי לקומה השביעית בקור, קיללתי ברסית לאורך כל הדרך."

כעבור שנים מעטות היתה לו הזדמנות להתנקם גם בבניין וגם בקצין. הוא פקד לפוצץ את האגף, וזה נעלם כולו כחתפוצצות הגרזונה.

אצ"ל זעק למנהיג

פולין לא נמש בגין את בית"ר, כדי לעבור לאצ"ל, כפי שישעו רבים מעמיתיו. גם יבארץ חשב בגין תחילה על הצטרפות למפלגת הרוויזיוניסטית. כדי לפעול באמצעותה. הפעולה הגלויה היתה עדיין קרובה יותר לליבו. יש הטוענים כי סירובו לערוק מצבא אנדרס לא נבע רק מטעמים של אבירות וסכוד, אלא גם מן השיקול שכעריק לא היה יכול לעסוק בארץ בפעולה פוליטית גלויה.

אולם הדרך במפלגה היתה חסומה. באותם הימים שלט בה ה"ר אריה אלטמן, הא ניתן לערער את מעמדו. אלטמן דגל בקו ה"בוטניסקאי": שצויכים לשתף פעולה עם הבריטים ולשכנע אותם שמדינה יהודית בארץ תהיה להם בתחברית נאמנה זיעילה יותר מאשר הערבים. אלטמן הוסיף על כך נימה משלו: שהמפלגה הרוויזיוניסטית, בהיותה אנטי-סוציאליסטית, תואמת את האינטרס הבריטי יותר ממאס"י תאודומה. מוכן ושאלטמן וחבריו לא הלמו על מרד.

דעומת זאת זעק אצ"ל למנהיג. עם פרוץ מלחמת-העולם הכריז דויד רויאל, לפי פקודת ז'בוטינסקי, על שביתת-נשק. אלדד מסר שכאשר הגיע לוילנה עיתון מהארץ, שהודיע על כך, קרע בגין את העיתון בזעם והכריז: "בגידה!" הדבר לא הפריע לבגין, ברבות הימים, לערוך פולחן רויאל ולהכריז עליו כעל "גדול המפקדים של עיר-ישראל בדור זה" — הגדרה הלוקה במידת-מה של הגומה.

האירגון עבר שורה של זעזועים. שטרן וחבריו, שלא השלימו עם גישת-הנשק, ושיתו מוכנים להסתייע גם בנאצים כדי לגרש את הבריטים מהארץ, פילגו את האירגון ביוני 1940. כעבור חצי שנה התפרק כל סניף תל-אביב של אצ"ל. שרידי האירגון עסקו בעיקוב אחרי הקוממוניסטים, שהתנגדו למלחמה (עד לפלישת הנאצים לברית-המרוצת). רויאל יצא בשליחות המודיעין הבריטי לעיראק, בשעה שראשיד עלי אל-כילאני חולל בה הפיכה פרוגרמנית. ונהרג בהפצצה מיקרית מן האוויר.

יעקב מרידור קיבד לידו את הפיקוד. המוראא ירד לאפס.

הגוף היחודי מטעם אצ"ל, שהיה מסוגל לפעול, קם בינתיים בארצות-הברית. שם הקימו הילל קוק ושמואל מרליק, בעזרת ערי ז'בוטינסקי, שורה של אירגונים שעסקו בפירסומת רבתי-מדיים, באיסוף כספים ובפעולה פוליטית. בין השאר הקימו, "ליגה למען פלשתינה חופ-שית", ולאחר מכן את "הוועד העברי לשיחרור לאומי"

שהתימר להוות מעין שגרירות של ממשלה-גולה, דוגמת הממשלות הגולות של ארצות אירופה הכבושה, שקמו במקומות שונים בעולם החופשי.

לקוק ולחבריו היו כספים, וגם המוניטין של גוף מצליח ומשגשג. הם החליטו לפעול כדי לשקם את אצ"ל בישראל. באמתחתם היתה תוכנית לפעולה: לפתוח במלחמה נגד השלטון הבריטי בארץ, להקים ממשלה עברית חופשית, ולנהל מאבק פוליטי נגד בריטניה בארצות-הברית וברחבי העולם המערבי.

לצורך זה נשלח ב-1943 אריה בן-אליעזר מארצות-הברית לארץ. בן-אליעזר פעל בגלוי כאיש המפלגה הרוויזיוניסטית, אך עסק בחשאי בהתייעצויות עם שרידי אצ"ל.

בהתייעצויות אלה התגבשה ההחלטה כי האיש המתאים לקבלת הפיקוד על אצ"ל הוא מנחם בגין.

בן-אליעזר הודיע לעמיתיו באמריקה שוחי החלטה פה-אחד, אם כי גם ליקרמור וגם קוק טענו, לאחר מכן, ששמעו כי היתה התנגדות לא-מעטה בקרב ראשי אצ"ל.

בגין במחתרת (כיונס קויגסהופר)

שגדלו בארץ, נגד מינויו של בית"ר ש בא זה עתה מפולין.

נותרה בעיית סירובו של בגין לערוק מן הצבא הפולני. הדבר הצריך טיפול ממושך, בעזרת הקשרים של הוועד האמריקאי. קצין פולני בכיר שוכנע שכדאי לשלוח לאמריקה מישה יהודים פולניים, כדי להזעיק שם את דעת-הקהל נגד זוועות הנאצים בפולין, ולפעול בעקפיו גם למען יחסי אמריקה-פולין. החייל בגין הוצע כחבר המישלחת, ולשם כך נתבקש שיתרוו.

בדצמבר 1943 נתקבל פור-סוף השיחרור המיוחל, ובגין קיבד על עצמו את הפיקוד על האירגון הצבאי הקאומי.

4 הישגים

עביר כמה שבועות נפתח המרד הגדול, בהכרות מילחמה רשמית שנכתבה בידי בגין.

היה זה אחד מנאומיו-הכתובים, שמיאוא תפקיד גדול במלחמת אצ"ל. בגין עמד על כך שהכרזה כזו דררשה, וישו לפרסמה לפני הפעולה הראשונה — גם אם לא תתקבל ברצינות, גם אם תביא לאובדן יסוד ההפתעה. הפוגנון הבגני — הריטוריקה והאבירי, החל מטביע את חותמו על האירגון.

מלחמת אצ"ל היתה, בלי ספק, מיבצע-מחתרת היעיל והמצליח ביותר במאה ה-20, אם כי למען הצדק — ובדיעבד — מן הראוי לציין כי הדבר היה אפשרי רק מפני שהשלטון הבריטי קיבל על עצמו מיגבלות רבות. למרות כל החריגים, לא עברו הבריטים את גבול ההתאפקות, לא הפעילו אמצעי-דכוי קיצוניים. בגין לא הכיר מעולם בעובדה זו, אך גורל המאבק היה בוודאי משתנה, אילו עמד מול אצ"ל מיסטר-כיבוש סובייטי, אמריקאי — או ישראלי.

שנות המאבק היו תקופתו הגדולה ביותר של בגין, עד השנה. הישגו הגדול הראשון היה בעצם שיקום האירגון החרוס, הפחת רוח חדשה בו והפיכתו לכוח לוחם יעיל ביותר. הישגו השני היה בשמירה על חושי-המידה, באירגון שבו לא חסרו התפתנים שהיו מוכנים לכל בגין הצטיין בוהירות, ולדעת כמה ממבקריו, אף בהירות-יתר. כך, למשל, דחה שוב ושוב את ההצעה להכריז לאלתר על הקמת ממשלה-מחתרת — דבר שהיה מעניק לאצ"ל מעמד בינלאומי וחותר תחת מעמד "המוסדות הלאומיים".

הישגו הגדול השנישו, ואזני העיקרי, היה מניעת מידחמ-אחים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.

ניתכן מאד שכל אדם אחר במקומו היה משיב בפעולות תגמול, כאשר הכריזו המוסדות על "סיוון" (עונת צייד), ערכו מצוד על אנשי אצ"ל ומסרו אותם לידי הבולשת הלאומיים.